

JEAN GUITTON

Vallomás

Számomra a két lehetséges világ közötti választás pillanata, ez az oly megindító pillanat, amikor életre kell kelteni egy univerzumot, és vele párhuzamosan egy másik párhuzamosat megsemmisülésre ítélni, húszéves koromban, 1921-ben érkezett el. Két éve az École Normale Supérieure irodalom-szakára jártam. Majdnem biztos vagyok benne, hogy megmaradhattam volna „irodalmárnak”, ha egy nagyon is meghatározó esemény nem vezet pályamódosításhoz. Egy szép napon, az École igazgatója, Lanson azzal az ötlettel állt elő, hogy fölkéri a nagy filozófust, Émile Boutroux-t, jöjjön és tartson előadást nekünk, fiatal növendékeknek. Boutroux a gondolkodás élő szobra volt. Kora leghíresebb matematikusának, Henri Poincaré-nak a sógora, és számomra magát a filozófia lényegét jelentette. Ma, hetven én elteltével is látom magas, hajlott alakját, amint a Salle des Actes nevű terembe, ahol vártuk, lassan bevonult. Majd félig visszafojtott hangja fölszállt, s szárnyalni kezdett fejünk fölött a teremben, és ő beszélt nekünk a tudományról, majd később Istenről. Az órák lábujjhegyen követték egymást és a hatalmas csönd — a létezők részletében uralkodó nagy Mindenség csöndjéhez hasonló — beborított bennünket. Ekkor, talán megérezve, hogy a beszéd, amely — mint az idő lassú változása — az estében szárnyalt, talán utolsó filozofikus tette, az öregember fölemelte a fejét, és halkán, mormogva fejezte be: „Minden egy, de az egy a másban van, mint a három személy.”

Egy sóhaj, mint valami szélfuvallat, megfordult a teljesen csöndes levegőben, és én tudtam, hogy ebben az egyedi pillanatban, mely oly szép és tragikus, valami örökre befejeződött.

„Uraim! — mondta fölállva — köszönöm.”

* * *

Három hónappal később, egy hideg novemberi napon temették Émile Boutroux-t. Amint a Montaigne-líceum előtt haladtam el, észrevettem az igazgatónk, Lanson fekete alakját, kínlódva haladt a szél ellenében. Köszöntöttem, majd az éppen eltemetett filozófus emlékeitől indítva azt mondtam neki: „Igazgató úr, elhatároztam, hogy... távozom... az irodalom szakról... és átiratkozom a filozófia szakra.” Monsieur Lanson ekkor rám emelte tekintetét, ami számomra nagyon messziről jövőnek tűnt: „Az irodalom szak kissé zsúfolt volt. Köszönöm, hogy csökkentette a létszámot.”

Ettől a pillanattól kezdve végérvényesen univerzumot változtattam: ezentúl „filozófus” voltam. Mégis, szent meggyőződésemmel, hogy ha a nagy Boutroux nem jött volna három hónappal előbb előadást tartani, talán irodalmár, mi több, regényíró leszek. Ebben az esetben Jean Guitton, az, akit az igazinak tartok, az egyetlen Jean Guitton nem létezett volna és nem létezne.

Török József fordítása

Részlet Jean Guitton *Isten és a tudomány* című művéből, amely a Szent István Társulat kiadásában jelenik meg.